

1

Hoe het begint

- Westerse filosofie begint volgens haar eigen canon in Griekenland. De term is voor het eerst te vinden in een tekst van de 7de eeuw voor Chr.(bron: Hadot, filosofie als een manier van leven).
- Martha Nussbaum is degene die beschrijft dat ook de tragediën als begin meegedacht zouden moeten worden.
- Er is een vloeiende overgang tussen mythe, tragedie en het filosofische rationele denken: allen zoeken een verklaring voor wat is en denken na over de vraag of de mens daar invloed op zou kunnen uitoefenen.

2

Filosofie en vrijheid

- Nadenken over wat te doen is een last, het weegt zwaar op mensen.
- Maar het begint ook als een luxe die alleen vrije mannen in de Polis hebben buiten de oorlogen. Vrijheid wordt zo nastrevenswaardig dat het de grond vormt voor opstanden, revolutie en Verlichting.
- Pas rond de wereldoorlogen komt het in zicht voor alle mensen. 'Wij zijn geworpen in vrijheid', zegt Sartre daarover.
- Maar zodra mensen dat verder onderzoeken wordt de onderlinge afhankelijkheid ook zichtbaar.
- Steeds weer lijkt filosofie te gaan over de vragen die Kant opschrijft in de Verlichting: wat moet ik doen, wat kan ik weten, wat mag ik hopen en wat is de mens?

Filosofie in verandering

- De vragen van Kant zijn vandaag de dag allemaal geproblematiseerd, deels wegens het succes van de door hem beschreven Verlichting :
 - **Wat kan ik kennen?** leidt niet meer tot een 'toen wisten zij alles, maar tot de conclusie dat met elk antwoord er ook nieuwe vragen ontstaan,
 - **Wat moet ik doen?** leidt niet meer tot een moraal die iedereen die nadent in zichzelf aantreft, maar tot diverse perspectieven die ethische reflectie nodig maken en om die om grenzen vragen waarbinnen die verschillen kunnen functioneren. Maar zelfs dat blijkt een waarde die niet iedereen onderschrijft.
 - **Wat mag ik hopen?** is niet meer eenduidig te beantwoorden omdat we na Kant weten dat we daarmee onze kennismogelijkheid overschrijden.

Pijlers van de canon

- Plato: schreef de dialogen van Socrates op.
Rationele en ethische reflectie op het eigen handelen van mensen
- Descartes: scheiding lichaam geest
Onbedoeld de subjectivering van kennis en moraal
- Kant: Grenzen aan menselijke kennis
Denken is voor iedereen noodzakelijk en mogelijk. De inhoud groeit door de tijd heen.
- Nietzsche: Nihilisme
Aandacht voor macht in moraal en kennis en verlies van zekerheid

Aan het einde van het boek (309-346)

- Wie het gaan overleven in de canon wordt steeds onduidelijker naar mate we de huidige tijd naderen.
- De meer recente namen zijn eerder namen van stromingen: analytische filosofie postmodernisme en de levenskunst.
- De gevonden waarheden en concepten worden steeds weer gekritiseerd en ontleed. Derrida ontdekt dat alle taal, ook het spreken, vervreemd is, een artefact is en werkingen heeft buiten de spreker om. Mannen- of vrouwenstem, dialecten enz. Elk taal en teken is onderworpen aan macht, aan oordelen, tegenstellingen die onontkoombaar zijn (314-315). Dat is de deconstructie die Derrida aan Heideggers methode ontleende. Heidegger zelf wilde 'afbouwen', deconstructie of destructie plegen ten opzichte van de metafysica. (317)

Paraplu (318)

- Wat wij nooit kunnen kennen/weten maakt Derrida duidelijk a.h.v een tekst van Nietzsche.
- Die schreef: “Ik heb mijn paraplu vergeten”.
- Is het een citaat? Welke context heeft het?
- De zin is klip en klaar en toch weten we niet wat hiermee aan te vangen. Dat is niet verwonderlijk, maar wat Derrida bedoelt is dat we bij andere teksten, citaten en gesproken uitingen veel te gemakkelijk aannemen dat dit onbegrip zich niet voordoet. Maar wat als we dat mis hebben?

De vragen van Kant opnieuw gesteld

‘De bijzondere betekenis van een mens die ‘ik’ zegt. (323)

‘Ricoeur, Levinas en al die anderen die juist na twee wereldoorlogen het menselijke van de mens willen benadrukken, verdedigen een mens die niets meer zeker weet, de waarheid voorbij is en zelfs op logische gronden zijn vaste identiteit heeft moeten opgeven.

Toch zoekt die mens als de dolle mens van Nietzsche met een lantaarn naar handvatten om betekenisvol en menswaardig te bestaan met anderen en ondertussen ook met de natuur en de kosmos.

Wat kan ik weten? Wat moet ik doen? Wat mag ik hopen?

Wie is de mens? Dat is de nieuwe vraag. Niet langer gaat het om ‘wat wij zijn’, maar gaat het over het individuele ‘wie wij zijn’. Wat voor de één geldt, geldt dan niet meer voor de ander.

Tijdgeest

- De ruimte waarbinnen wij leven is gevormd door de verschuivende horizon. De waarheid en de waarden zijn uit beeld en zelfs wijzelf met onze individuele overwegingen, waarden en gevoelens blijken deel van de hermeneutische cirkel. Er is geen buitenperspectief.
- De tijdgeest is niet alleen bepalend voor wat gedacht en gezegd kan worden, maar ook als ruimte waarbinnen iedere 'wie' gevormd wordt. Iedereen leeft ook in wat Heidegger *oneigenlijkheid* noemt. Foucault waarschuwt dat we vrijheid niet zoals Sartre individueel moeten interpreteren, maar als een ruimte voor een poreus en hermeneutisch proces. De ruimte om de vraag te stellen: Past wat ik doe bij mij in deze context? Luisteren en *Verstehen* en dan handelen (of niet).

Handvatten van nu

- **De wil tot macht en empathie:** Nietzsche's analyse van de wil tot macht als drijvende kracht achter menselijk handelen wordt genuanceerd door de erkenning van empathie en samenwerking als een even belangrijke evolutionaire factoren.
- **Leven in een netwerk van betrekkingen:** De mens is niet langer een geïsoleerd individu, maar bestaat in een complex netwerk van relaties met andere mensen, dieren en de natuur. Daarbinnen blijkt op alle onderzochte niveaus naast intelligentie (probleemoplossend vermogen) ook empathie mogelijk te zijn
- **De verschuiving van "wat" naar "wie":** De nadruk op disciplineren en het creëren van "goede burgers" heeft plaatsgemaakt voor een groeiende focus op individuele identiteit en zelfontplooiing. De opgave blijkt nu om met de benadrukte verschillen tussen mensen, met elkaar een samenleving vorm te geven. Kaders die dat mogelijk maken moeten beschermd worden. *Capabilities*, onderwijs, recht en democratie, dialoog en zelfreflectie lijken noodzakelijke pijlers te zijn.